

- Braine J. Room at the Top. M., 2005. – Braine
Christie A. Why Didn't They Ask Evans? M., 2005. – Christie
Fleming I. Diamonds Are Forever. L., 2004. – Fleming 1
Fleming I. On Her Majesty's Secret Service. L., 2004. – Fleming 2
Grisham J. The King of Torts. New York, 2003. – Grisham
Steel D. The Clone and I. New York, 1998. – Steel
Wilson P. Dark Illusion. L., 1992. – Wilson

УДК 811.161.2'23

**ЗБИГИ ТА РОЗБІЖНОСТІ У МОВНІЙ ТА
КОНЦЕПТУАЛЬНІЙ КАРТИНАХ СВІТУ СТУДЕНТІВ
ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
(на матеріалі асоціативного експерименту)**

**Леся Кушмар
(Київ, Україна)**

У статті зроблено порівняльний аналіз лексичного та асоціативного значень понять економічної сфери вживання (РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, МОНОПОЛІЯ, ДЕМПІНГ, ГРОШІ, ЗАСТАВА) на матеріалі вільного асоціативного експерименту з метою виявлення збігів та розбіжностей у мовній та концептуальній картинах світу студентів економічних спеціальностей. Відповідність асоціативного значення лексичному виявляє особливості функціонування поняття економічної сфери у свідомості реципієнта.

Ключові слова: мовна картина світу, концептуальна картина світу, стимул, реакція, асоціативний експеримент, лексичне значення, асоціативне значення.

В статье речь идет о проведенном сравнительном анализе лексического и ассоциативного значений понятий экономической сферы употребления (РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ, МОНОПОЛИЯ, ДЕМПИНГ, ДЕНЬГИ, ЗАЛОГ) на материале свободного ассоциативного эксперимента с целью выявления общего и отличительного между концептуальной и языковой картин мира студентов экономических специальностей. Соответствие ассоциативного и лексического значений определяет особенности функционирования понятия экономической сферы в сознании реципиента.

Ключевые слова: языковая картина мира, концептуальная картина мира, стимул, реакция, ассоциативный эксперимент, лексическое значение, ассоциативное значение.

This article is about comparative analysis of lexical and associative meanings of the concepts of economic sphere of use (PROFITABILITY, MONOPOLY, DUMPING, MONEY, MORTGAGE) on material of free associative experiment to identify common and differences in the linguistic and conceptual world pictures of economic specialties students. An accordance of associative and lexical meaning determines the features of functioning of the economic concept in consciousness of the recipient.

Key words: linguistic world picture, conceptual world picture, stimulus, reaction, associative experiment, lexical meaning, associative meaning.

Останнім часом у різних галузях гуманітарних наук активізуються дослідження *картини світу*. Однак залишається необхідність аналізу тих аспектів, які поки залишаються поза увагою лінгвістів. До таких належить проблема відтворення фрагмента мовної та концептуальної картин світу носіїв студентів економічних спеціальностей, що і зумовлює **актуальність** дослідження.

Об'єктом дослідження виступає фрагмент мовної та концептуальної картини світу, який обслуговує студентство, задовольняючи їх комунікативні потреби.

Мета дослідження – вивчення особливостей фрагмента картини світу студентів економічних спеціальностей через призму віддзеркалення в мові його носіями, що дає можливість, з одного боку, дослідити й описати світ у його різноманітті так, як він фіксований у мові і як його бачать носії мови, а з іншого – розглянути й описати те, що віддзеркалюється у мові студентства, його світобачення і світорозуміння.

Матеріалом дослідження слугують асоціації, отримані під час проведення асоціативного експерименту. Використано описово-аналітичний **метод з прийомами** статистичного та порівняльного, типологічного й компонентного аналізів. Розвідку здійснено на абсолютно новому матеріалі за відсутності подібних досліджень на асоціативних показниках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з лінгвістики, етнолінгвістики, психолінгвістики, соціолінгвістики, психології, етнопсихології, культурно-історичної психології, антропології,

культурології, когнітивної науки та ін., авторами яких є Н. Д. Арутюнова, Г. І. Богін, В. Г. Гак, Б. М. Гаспаров, І. А. Зимня, Ю. М. Караулов, Г. В. Колшанский, В. Г. Костомаров, О. С. Кубрякова, О. О. Леонтьєв, О. Г. Ревзіна, Ю. А. Сорокін, Ю. С. Степанов, В. М. Телія, В. В. Жайворонок, І. В. Кононенко, М. П. Кочерган, В. М. Манакін, О. С. Мельничук, Г. П. Півторак, О. А. Семенюк, О. О. Селіванова, Ж.П. Соколовська, Г. М. Яворська, J. Allwood, J.R. Anderson, R.S. Baron, J.W. Berry, M. Byram, E. Clark, H. Clark, M. Jonson, G. Lakoff, N. Miller, S.E. Nadel, T. Schwartz, S. Taylor, D. Wilson та ін. свідчить, що термін *картина світу* під впливом розвитку комп'ютерної науки замінюють термінами *когнітивна модель світу*, *ментальна модель*, *ментальна репрезентація*, що позначають універсальне концептуальне представлення дійсності в різноманітності її зовнішніх і внутрішніх зв'язків, яке існує у вигляді певної системи понять (часу, простору, причини, наслідку, числа, частини й цілого тощо) [Кушмар 2011: 11]. Так, В. Постовалова визначає картину світу як глобальний образ світу, який лежить в основі світогляду людини, тобто виражає сутнісні властивості світу в розумінні людини, і є результатом її духовної діяльності [Кушмар 2011: 11]. О. Кубрякова справедливо говорить про картину світу як про структуру знань про світ, підкреслюючи когнітивний характер ментальної сутності [Кубрякова 1991].

На сучасному етапі розвитку науки вивчення мовних моделей світу відбувається за двома основними напрямками:

1. Аналіз окремих концептів, характерних для певної мови – стереотипи мовної свідомості, специфічні конотації неспецифічних концептів, наприклад, символіка кольороназв у різних культурах.
2. Пошук і реконструкція цілісного донаукового погляду на світ. Основні положення цього напрямку виглядають так: кожна мова відображає певний спосіб сприйняття та організації або ж концептуалізації світу; погляд на світ, що є характерним для мови, – універсальний і національно специфічний, таким чином носії різних мов можуть бачити навколишній світ трохи по-різному, крізь призму своїх мов; мовна картина світу наївна в тому значенні, що вона в багатьох деталях відрізняється від наукової картини світу [Кушмар 2011: 16 – 17].

Дійсність у свідомості сучасної людини відображається вербально й концептуально, тому багато сучасних науковців мовну

картину світу зазвичай вивчають окремо від концептуальної, інколи зіставляючи їх.

Найрадикальніші погляди на картину світу носія мови, що є результатом дії мовних механізмів концептуалізації, належать Б. Уорфу. Інструментом концептуалізації, за Б. Уорфом, є не лише виділені з тексту формальні одиниці – слова та граматичні показники, – але й вибірковість мовних правил, тобто те, як ті чи інші одиниці можуть сполучатися між собою, який клас одиниць можливий, а який неможливий у певній граматичній конструкції [Кушмар 2011]. Найяскравішим продовжувачем ідей Е. Сепіра та Б. Уорфа був німецький учений Л. Вайсгербер. Саме він увів у термінологічну систему поняття «мовна картина світу». У статті «Зв'язок між рідною мовою, мисленням та дійсністю» (*Die Zusammenhänge zwischen Muttersprache, Denken und Handeln*) (1930) Л. Вайсгербер писав, що до словникового запасу конкретної мови належить також сукупність поняттєвих мисленнєвих засобів, якими володіє мовна спільнота [Кушмар 2011]. Учений обґрунтував залежність між вивченням словника кожним носієм, оволодінням мисленнєвими засобами всіма членами мовного суспільства й системою мови: рідна мова зберігає у своїх поняттях певну картину світу й передає її членам мовної спільноти [Вайсгербер 2009]. У статті «Мова» (*Sprache*) (1931) Л. Вайсгербер робить новий крок у поєднанні понять «картина світу» і «мова», зокрема, уписує поняття картини світу в змістову частину мови в цілому. У мові конкретного суспільства живе духовний зміст, скарб знань, який називають картиною світу конкретної мови. Учений розумів мову як проміжний світ (*Zwischenwelt*) між людиною та зовнішнім світом. У людині Л. Вайсгербер бачив і вченого, який у своїй дослідницькій діяльності не може звільнитися від тенет, що створюються навколо нього картиною світу рідної мови. Він приречений бачити світ крізь призму рідної мови. Проте вчений певною мірою допускав свободу людської свідомості від мовної картини, але в її межах. Так, від мовної картини світу, яка існує у свідомості, у принципі ніхто звільнитися не може, однак у межах самої картини людина може дозволити собі деякі рухи, що й визначає її індивідуальність [Вайсгербер, 2009].

Основними характеристиками мовної картини світу, якими її наділяє Л. Вайсгербер, є такі: мовна картина світу – це сукупність усіх можливих змістів: духовних, які визначають

своєрідність культури й менталітету певної мовної спільноти, і мовних, які визначають існування й функціонування самої мови; мовна картина світу є одночасно наслідком історичного розвитку етносу й мови та причиною своєрідного шляху їхнього подальшого розвитку; мовна картина світу як єдиний живий організм чітко структурована і в мовному вираженні є багаторівневою. Вона зумовлює сукупну комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього світу природи, внутрішнього світу людини й мовну систему; мовна картина світу може змінюватися з часом і, як будь-який живий організм, розвивається, тобто в діахронічному розумінні вона кожного наступного етапу розвитку деякою мірою не схожа сама на себе; мовна картина світу утворює однорідність мовної сутності, допомагаючи закріпленню мовної її своєрідності в баченні світу й позначення засобами мови; мовна картина світу існує в однорідній своєрідній самосвідомості мовної спільноти й передається наступним поколінням через особливий світогляд, правила поведінки, спосіб життя; картина світу будь-якої мови є тією силою, що формує уявлення про навколишній світ через мову як проміжний світ у носіїв цієї мови; мовна картина світу конкретної мовної спільноти є її загальнокультурним надбанням [Вайсгербер 1993: 114 – 124].

Питання сутності мовної картини світу також по-різному розв'язується в сучасному мовознавстві – від максимального зближення мовної картини світу з концептуальною до визнання різного ступеня своєрідності відображення світу в кожній мові. «У мові знаходять своє вираження, поєднуючись, але не покриваючи одна одну, семантичні ознаки чотирьох різних сутностей: а) семантична значеннєвість одиниць власне мовної системи; б) категорії предметного світу, своєрідно відображені в категоріях і одиницях мови; в) мисленнєві категорії, притаманні логіці й психології людського пізнання; г) прагматичні чинники комунікативного призначення мови. Проте ототожнювати логічні й психологічні категорії та їх місце в структурі мовної картини світу не можна, бо вони пов'язані з двома різними картинами світу, що є основою мовної картини, – логічною, що своєрідно відбивається безпосередньо в мовних одиницях, і домовною (превербальною) – у ній містяться елементи образного мислення, у надрах якого лежать індивідуальні й соціальні особливості бачення світу» [Лисиченко 2004: 37].

Більшість лінгвістів вважає, що концептуальна картина світу – більш широке поняття, ніж мовна картина світу. Картина світу – те, яким собі малює світ людина у своїй уяві, тобто та частина концептуального світу людини, що має зв'язок з мовою [Касьяненко 2009].

Наш досвід свідчить, що різниця між мовною та концептуальною картинами світу особливо чітко виявляється під час аналізу тих слів мови, які використовуються як наукові терміни. Значення наукового терміна розвивалося зі значення звичайного слова, однак термін визначений у системі наукових понять, а вона буває далекою від лексичних значень, закріплених у мові.

Неповторність картини світу студентів економічних спеціальностей стає очевидною під час аналізу лексики економічної сфери. Так, у проведенні асоціативного експерименту взяли близько 500 студентів вищих навчальних закладів України, які здобувають економічну освіту. Завданням яких було зафіксувати першу реакцію, що спала їм на думку у зв'язку з почутим словом-стимулом (РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, МОНОПОЛІЯ, ДЕМПІНГ, ГРОШІ, ЗАСТАВА).

У нашому дослідженні мовна картина світу визначена як така, що сформована на вербальному рівні лексичними засобами мови й відображена в семантичній системі мови. Вона формується засобами лексичного значення відповідного стимулу. Концептуальна картина становить індивідуалізовані уявлення про світ, представлені в нашій свідомості. Сукупність реакцій на відповідний стимул дає змогу встановити її структуру.

Для виявлення збігів та розбіжностей у будові мовної та концептуальної картин світу студентів економічних спеціальностей нами було використано відомості про структуру лексичного та асоціативного значень слів. Зіставлення лексичного значення з асоціативним кожного з аналізованих стимулів відбувалося за таким алгоритмом: I. Фіксація лексичного значення відповідного стимулу з Великого тлумачного словника української мови (ВТС) [Бусел 2009], Універсального словника української мови (УС) [Куньч 2005] та економічного словника (ЕС) [Мочерний 1995]. II. Структурно-семантичний аналіз, що дав можливість виділити у структурі лексеми головні компоненти. III. Установлення ядерних реакцій на відповідний стимул, тому що ядро лексику носія

мови відображає актуальну для людини (незалежно від етнічної належності) картину світу [Горошко 2001: 47]. IV. Установлення загальної кількості ядерних реакцій, які відповідають словниковому значенню. V. Статистична обробка матеріалу проводиться із застосуванням формули: $A/B = C$, де A – загальна кількість ядерних реакцій, B – кількість ядерних реакцій, що відповідають словниковому значенню. VI. Формування груп понять за рівнями наближеності лексичного й асоціативного значень відповідно до формули: якщо $C = 1$, то стимульна лексема належить до першого рівня наближеності; якщо $C < 2$, то стимульна лексема – до другого рівня наближеності; якщо $C > 2$, $B = 0$, то стимульна лексема – до третього рівня наближеності.

МОНОПОЛІЯ – I. ВТС: 1. Виключне право окремої особи, групи людей, держави тощо на виробництво, торгівлю, промисел і т. ін. || Зосередження будь-чого в розпорядженні держави, однієї організації, фірми, особи і т. ін. 2. Виключне право на що-небудь; перевага, панування в певній галузі. 3. Велике об'єднання, що виникло на ґрунті концентрації виробництва й капіталу з метою встановлення панування в певній галузі господарства та одержання максимальних прибутків [Бусел 2009: 688]. УС: 1. Виключне право на виробництво, торгівлю тощо, яке належить одній особі, групі осіб або державі. 2. Особливе становище когось-небудь, яке надає переваги порівняно з іншими. 3. Велике господарське об'єднання (трест, синдикат, концерн), яке зосереджує в своїх більшу частину виробництва і збуту якого-небудь товару [Куньч 2005: 465]. ЕС: Виключне право, що надається державі, підприємству чи фізичній особі на здійснення певної діяльності; ринкова ситуація, коли певний товар постачається єдиним виробником [Мочерний 1995: 191]. II. Головні компоненти: велике об'єднання, особливе становище. III. Ядерні реакції: *один власник* – 93, *один* – 86, *встановлення цін* – 57, *державна* – 42, *один на ринку* – 35, *економіка* – 34, *власність* – 32, *встановлення ціни* – 19, *монополіст* – 19, *гра* – 14; *владсть* – 11. Загальна кількість 442. IV. *Один власник* – 93 + *один* – 86 + *встановлення цін* – 57 + *державна* – 42 + *один на ринку* – 35 + *економіка* – 34 + *власність* – 32 + *встановлення ціни* – 19 + *монополіст* – 19 + *владсть* – 11 = 428. V. $442/428 = 1.03$. VI. $1.03 < 2$.

ДЕМПІНГ – I. ВТС: Експорт товарів за значно нижчими цінами, ніж на внутрішньому і світовому ринках, з метою

витіснення конкурентів [Бусел 2009: 283]. УС: Вивезення товару з країни і продаж його за кордоном за цінами, нижчими, ніж у середині країни або на світовому ринку [Куньч 2005: 207]. ЕС: Продаж товарів на зовнішньому ринку за викупними цінами, тобто за цінами, нижчими від ціни виробництва, а іноді й собівартості відповідних товарів у країні, що їх експортує [Мочерний 1995: 65]. II. Головні компоненти: експорт товарів за нижчими цінами. III. Ядерні реакції: *зниження* – 216, *ціна* – 131, *економіка* – 117, *заниження* – 92, *ціни* – 75, *не знаю* – 47, *зниження цін* – 35, *знижка* – 22, *знижені ціни* – 20, *демпінг* – 13. Загальна кількість 768. IV. *Зниження* – 216 + *ціна* – 131, *економіка* – 117 + *заниження* + 92, + *ціни* – 75 + *зниження цін* – 35 + *знижка* – 22 + *знижені ціни* – 20 = 708. V. $768/708 = 1.08$ VI. $1.08 < 2$.

ГРОШІ – I. ВТС: 1. Металеві й паперові знаки, що є мірою вартості за купівлі та продажу. 2. Капітал, статок [Бусел 2009: 263]. УС: Металеві й паперові знаки, що є мірою вартості під час купівлі й продажу [Куньч 2005: 191]. ЕС: Економічна категорія, що означає специфічний товар, який виконує у суспільстві роль загального еквівалента [Мочерний 1995: 58]. II. Головні компоненти: знаки, капітал, статок. III. Ядерні реакції: *гривні* – 211, *гривня* – 134, *валюта* – 62, *фінанси* – 23, *купюри* – 20, *зарплата* – 20, *долари* – 18, *\$* – 15, *багато* – 15, *великі* – 15, *кошти* – 15, *бавло* – 13, *долар* – 13, *євро* – 13, *банк* – 13, *багатство* – 11, *банкноти* – 11, *прибуток* – 11, *цінний папір* – 10. Загальна кількість 643. IV. *Гривні* – 211 + *гривня* – 134 + *валюта* – 62 + *фінанси* – 23 + *купюри* – 20 + *зарплата* – 20 + *долари* – 18 + *\$* – 15 + *багато* – 15 + *великі* – 15 + *кошти* – 15 + *бавло* – 13 + *долар* – 13 + *євро* – 13 + *банк* – 13 + *багатство* – 11 + *банкноти* – 11 + *прибуток* – 11 + *цінний папір* – 10 = 643. V. $643/643 = 1$.

ЗАСТАВА – I. ВТС: 1. Віддавання кредитором якого-небудь майна або коштовності для забезпечення одержуваної позички. 2. Річ, яка залишається у того, хто видає позичку. || Грошова сума, яку вносять для забезпечення виконання зобов'язань [Бусел 2009: 424]. УС: Майно або коштовності, які віддають кредитором як гарантію того, що позичені гроші буде йому повернено [Куньч 2005: 289]. ЕС: У цивільному праві спосіб забезпечення виконання зобов'язань, який полягає в передачі боржником кредитором грошей або іншої власної цінності, із вартості якої кредитор має переважне

право задовольняти свої потреби [Мочерний 1995: 101]. II. Головні компоненти: гроші, сума, коштовності. III. Ядерні реакції: *внесок* – 194, *майно* – 39, *ломбард* – 38, *квартира* – 37, *будинок* – 29, *майна* – 24, *вклад* – 22, *гроші* – 15, *зalog* – 18. Загальна кількість 416. IV. *Внесок* – 194 + *майно* – 39 + *ломбард* – 38 + *квартира* – 37 + *будинок* – 29 + *майна* – 24 + *вклад* – 22 + *гроші* – 15 + *зalog* – 18 = 416. V. $416/_{416} = 1$.

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ – I. ВТС: 1. Базова рентабельність – показник відношення прибутку від товарної або реалізованої продукції до її повної собівартості за звітний рік. Гранична рентабельність – граничний показник рентабельності продукції, що враховується при застосуванні договірних цін і тарифів, а також для оподаткування підприємств і організацій. Загальна рентабельність – один із показників ефективності роботи організації, економіки в цілому, який є відношенням балансового прибутку до щорічної вартості основних виробничих фондів та нормованих оборотних коштів. Рентабельність виробництва – відношення чистого доходу (прибутку) до собівартості продукції. Рентабельність продукції – економічний показник, що його обчислюють як відношення прибутку від реалізованої продукції до поточних витрат на її виробництво [Бусел 2009: 1213]. УС: Один із основних показників ефективності виробництва, який відображає рівень видачі витрат і ступінь використання засобів у процесі виробництва та реалізації продукції (розраховують як відношення прибутку до собівартості продукції) [Куньч 2005: 650]. ЕС: Співвідношення між прибутком із капіталу та базисним числом [Мочерний 1995: 269]. II. Головні компоненти: показник, відношення, співвідношення. III. Ядерні реакції: *спроможність* – 83, *економіка* – 82, *прибутковість* – 42, *стабільність* – 42, *рентабельність* – 32, *прибуток* – 29, *комунікабельність* – 25, *виробництва* – 19, *компетентність* – 19, *підприємства* – 19, *потрібність* – 17; *прибыльность* – 23, *прибыль* – 12. Загальна кількість 444. IV. *Спроможність* – 83 + *економіка* – 82 + *прибутковість* – 42 + *стабільність* – 42 + *прибуток* – 29 + *виробництва* – 19 + *підприємства* – 19 + *прибыльность* – 23 + *прибыль* – 12 = 351. V. $444/_{351} = 1.26$. VI. $1.26 < 2$.

Зіставлення будови асоціативних та лексичних значень стимулів **РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ**, **МОНОПОЛІЯ**, **ДЕМПІНГ**, **ГРОШІ**, **ЗАСТАВА** дав можливість виявити різний характер

зв'язку між ними, різний рівень наближеності – від повного збігу до мінімальної розбіжності – це є свідченням того, що концептуальна картина світу більш динамічна, ніж мовна. Ці картини світу співвідносяться одна з одною як ціле з частиною. Мовна картина світу, створена в процесі лінгвальної діяльності, стає частиною концептуальної, проте вона є біднішою, оскільки у створенні концептуальної картини світу беруть участь інші види мисленнєвої діяльності людини.

Подальше дослідження передбачає розширення кола слів економічної сфери використання у зіставленні асоціативного та лексичного значень слова, а також залучення до участі в асоціативному експерименті студентів різноманітних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Вайсгербер Й. Л. Родной язык и формирование духа / Й. Л. Вайсгербер ; пер. с нем., вступ. ст. и коммент. О. А. Радченко. – 3-е изд. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 229 с.
3. Вайсгербер Й. Л. Язык и философия / Й. Л. Вайсгербер // Вопр. языкознания. – 1993. – № 2. – С. 114 – 124.
4. Горошко Е. И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента : монография / Е. И. Горошко. – Харьков ; М. : Издат. группа «РА-Каравелла», 2001. – 320 с.
5. Касьяненко Л. С. Становление языковой картины мира [Електронний ресурс] / Л. С. Касьяненко // Вестн. СевКавГТУ. – Режим доступу до ст. : http://science.ncstu.ru/articles/vak/2009-03/20/phil_ped/01.pdf/file_download.
6. Кубрякова Е. С. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1991. – 240 с.
7. Куньч З. Й. Універсальний словник української мови / З. Й. Куньч. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2005. – 848 с.
8. Кушмар Л. В. Лексика економічної сфери в мовній картині світу українців : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Кушмар Леся Вікторівна. – Луганськ, 2011. – 348 с.
9. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу / Л. А. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – № 5 – 6. – С. 36 – 41.
10. Мочерний С. В. Економічний словник-довідник / за ред. д-ра екон. наук, проф. С. В. Мочерного. – К. : Феміна, 1995. – 368 с.

REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Busel, V.T. (2009). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod., dopov. ta SD) / uklad. i golov. red. V. T. Busel. K.; Irpen: VTF «Perun». 1736 s.
2. Vaisgerber, Y.L. (2009). Rodnoi yazyk I formirovanie duha. M.: LIBROKOM. 229 s.

3. Vaisgerber, Y.L. (1993). Yazyk i filosofia. *Vopr. Yazykoznania*. № 2. S. 114-124.
4. Goroshko, E.I. (2001). Integrativnaia model svobodnogo assotsiativnogo eksperimenta : monografia. Kharkov; M.: Izdat. gruppya «RA-Caravel». 320 s.
5. Kasyanenko, L.S. (2009). Stanovlenie yazykovoï kartiny mira [Electronyi resurs]. Vestn. SevKavGTU. – Rezhim dostupa do st: http://science.ncstu.ru/articles/vak_privacy_policy/2009-03/20/phil_ped/01/file_download.pdf.
6. Kubriakova E S. (1991). Chelovecheskii factor v yazyke. Yazyk I porozhdenie rechi /E. S.Kubriakova. M. : Nauka. 240 s.
7. Kun'ch Z. Y. (2005). Universalnyi slovnyk ukrainskoi movy. T. : Navch. Kh. – Bohdan. 848 s.
8. Kushmar L.V. (2011). Leksyka ekonomichnoi sfery v movnii kartyni svitu ukrainsia : dys. ... kand. filol. nauk :10.02.01 / Kushmar Lesia Viktorovna. – Luhansk. 348 s.
9. Lysyuchenko L.A. (2004). Struktura structure movnoi kartyny svitu. *Movoznavstvo*. № 5 – 6. S. 36-41.
10. Mochernyi S.V. (1995). Eknomicnyi slovnyk-dovidnyk. K.: Femina. 368 s.

УДК 159: 897'7800 [356: 6780]

**PSYCHOLINGUISTIC ANALYSES OF THE NOVEL
«WATCHMEN» BY ALAN MOORE AND DAVE GIBBONS**

Natalia Mykhalchuk, Julia Chala
(Rivne, Kharkiv, Ukraine)

У статті зроблено психолінгвістичний аналіз графічного роману Алана Мура та Дейва Гіббонса «Нічні охоронці». Проаналізовано психолінгвістичні та авторські аспекти побудови композиції твору.

Запропоновано та обґрунтовано концепт «фокалізація». Показано, що комічне не завжди відповідає ідеї фокалізації, тому що в комічному візуальне завжди відіграє провідну роль. Зокрема, ми розрізняємо фокалізацію в комічному з огляду на різні суб'єкт-об'єктні категорії, які впливають на сприйняття комічного. Ці категорії є так званими візуально-вербальними суб'єктами. Постає запитання: що саме читач демонструє і хто є вербальним автором? Досить часто той, хто розповідає, є візуально присутнім, тому й фокалізація є одночасно візуальною та вербальною. Мету статті – окреслити художні засоби, які використано Аланом Муром та Дейвом Гіббонсом в романі «Нічні охоронці» – було досягнуто.

***Ключові слова:** графічний роман, психолінгвістичні аспекти побудови композиції твору, авторські аспекти побудови композиції твору, композиція.*